

OPROEPING
VAN
ALLE REGERINGEN,
MAGISTRAATS-PERSONEN
EN
ARTZEN,
MET OPZIGT DER
MAATREGELEN
TEGEN DE
GEELE KOORTS
TE BERAMEN.

NAAR HET HOOGDUITSCH
VAN

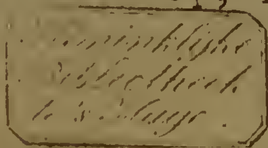
JOHANN FEILER,
ACADEMIE-LEERAAR DER GENEESKUNDE TE ALTDORF,

VRIJ GEVOLGD,
EN MET EENE DAARTOE BETREKLIJKE
VOORREDEN UITGEGEVEN
DOOR

J. W. KIRCHNER,
MEDICINÆ DOCTOR TE AMSTERDAM.

AMSTERDAM,
bij W. Holtrop, 1805.

AAN ZIJNEN

VOORMALIGEN LEERMEESTER,

DEN

WEL- EDELEN,

HOOG-GELEERDEN HEER

GERARDUS VROLIK, *M.D.*

Hoogleeraar in de Kruid- Ontleed- Natuur- en Verloskunde aan de doorluchte Schole te Amſterdam; insgelijks Hoogleeraar in de Verloskunde in het St. Pieters-Gasthuis; Lid der Commisſie van Geneeskundig Toeverzigt voor de Stad Amſterdam en derzelver Jurisdictie; van het Geneeskundig Beſtuur van den Amſtel; tot het vervaardigen eener Pharmacopœa Batava, en van verſcheiden geleerde Genootſchappen,

WORDT

WORDT DIT WERKJE

UIT ERKENTENIS VOOR DESZELFS UITMUNTENDE LESSEN EN ZOO VELE ANDERE BLIJKEN EENER OPRECHTE VRIENDSCHAP

MET ALLEN EERBIED

DANKBAAR OPGEDRAGEN

DOOR DEN

VERTALER.

VOORREDEN.

Alhoewel ook de geele Koorts reeds veel vroeger tusſchen de keerkringen moge bekend geweest zijn, (*) is het echter ſlegts ſederd ruim twintig Jaaren, dat zich dezelve het eerst in de noordelijke provintiën van Noord-Amerika, voornaamlijk in de volkrijke Steden *Philadelphia*, *New-York*, *Boston* en *Baltimore*, als eene zeer beſmettende ziekte geopenbaard, en, zederd het Jaar 1792 jaarlijks in de gemelde Steden zulk eene verſchrikkelijke verwoesting onder de Inwoners te weeg gebragt heeft, dat men niet zonder huivering de ſterflijsten vandaar onder de oogen neemt. In het Jaar 1793, als wanneer die ziekte, welke volgens authentieke berigten oorſpronglijk van de West-Indiën naar Noord-Amerika is overgebragt geworden, voor het eerst allergeweldigst te *Philadelphia* heeft

(*) *Hillary*, Beobachtungen über die Luft und die damit verbundnen Krankheiten, auf der Inſel Barbados, Leipz. 1776. pag. 142. *Labat* Nouveau Voyage aux Isles Antilles, Vol. 1 pag. 435.

heeft gewoed, eene Stad, die omtrent 70,000 Inwoners binnen hare muren teld, wierden aldaar 70 — 90 — 100 menfchen dagelijks de flagtoffers van dezelve. Nog te meer ongelukkig en deerniswaardig tevens was het voor derzelver bewoners, dat deze ziekte geheel nieuwe verfchijnfelen opleverde, en hierdoor zich als eene nieuwe, tot dus verre geheel onbekende, of liever onopgemerkte ziekte voordeet; en uit dien hoofde een groot verfchil onder de geneesheren heeft doen ontftaan, over de wijze waarop dezelve best zoude moeten behandeld worden; ja zelfs over haren naam: — Zóó, dat Dr. *Rush* openhartig verklaart, deze ziekte in den beginne zoo zeer miskend te hebben, dat alle zijne lijders ftierven. (*)

Zederd dien tijd heerschte dezelve alle Jaaren wederom op nieuw, hoewel elke reize niet even zoo vernielende, als in het gemelde Jaar: er ftierven echter meesten tijds in die Jaaren, wanneer de geele Koorts voornaamlijk hevig en aanhoudend woedde, 4000 a 6000 menfchen

(*) *M. Carrey's* fhort account of maligne Fever &c. — door onzen Landgenoot, Dr. *N. C. de Fremerij*, thans Hoogleeraar te Utrecht, in het Nederduitsch vertaald, en met verfcheiden voortreflijke aanmerkingen verrijkt. Haarl. bij *Leesjes*, 1794. pag. 22 en volgg.

fchen in de laatstgemelde Stad; in de overige fteden had naar evenredigheid dezelfde fterfte plaats.

Meer en meer heeft ook gedurende dat tijdftip de kwaadaartigheid dezer ziekte toegenomen, en is derzelver befmettelijkheid allerhevigst geworden. De verwoestingen, onder de Inwoners hierdoor te weeg gebragt, verfchillen flegts zeer weinig van die geene, welke door de Orientalifche pest zoo dikwijls zijn ontftaan. Bijzonder trof de Amerikaanfche Stad *Philadelphia* menigwerf dit betreuringswaardig lot. — De ellenden, welke deze grote koopftad benevens hare naburen ook jaarlijks ondervindt, worden uit het navolgend Tafreel, ten minften eenigzins kenbaar. (*)

In het eerfte oogenblik naamlijk der aanvangende geele koorts bevangt fchrik, verbazing en jammer de gehele Stad en wordt gedurig groter en algemener, hoe meer de ziekte toeneemt; het anders zoo volkrijke en woelig *Philadelphia*, *New-York* &c., worden

in

(*) Über die Gefahr der Ausbreitung des gelben Fiebers in *Europa*, und über die kräftigften und zuverläfsigen Schutzmittel dagegen, von Dr. *C. F. Harles*, Nürnberg und Sulzbach 1804. Pag. 39.

in eens geheel ſtil en ledig, alle gegoedde Inwoners, en wie ſlegts kan, vlugten naar het land, of begeven zich, indien zulks niet voor hun mooglijk is, naar de afgelegene en meer gezonde ſtreeken der Stad, verlatende niet zonder den grootſten nood hunne woningen. Alle handel en verkering is afgebroken; alle winkels worden geſloten; zelfs de lieden van het land, die anderzins levens-onderhoud uit dezelve behoeven, vermijden thans de pestachtige Stad, in welke de doodſtilte ſlegts door de gedurig op elkander volgende lijkſtatiën wordt afgebroken. Zelfs de gezonden, die anders dagelijks met elkander verkeerden, ontwijken zich onderling, uit vreze van zich te zullen beſmetten; de vriend verlaat den zieken vriend; de broeder zijnen broeder! — Dan eerst, wanneer het getal der dooden zich aanmerkelijk begint te verminderen, het getal der herſtellende dagelijks aanvangt te vermeerderen, wanneer alles het afnemen der verwoestende ziekte duidelijk aantoont, als dan eerst verlaten de overig geblevene gezonden, bevende, voor het eerst hunne woningen, openen langzaam hunne winkels, de gevlugten komen van het land naar de Stad terug, en van tijd tot tijd keert het leven en vertier weder, tot dat in een volgend jaar het treur-

to-

toneel zich op nieuw begint te openen. Bij deze jaarlijksche sterften ware het niet te begrijpen, hoe evenwel de bevolking en het bloeijen van *Philadelphia* en andere steden niet aanmerkelijk afneemt, zo het ons niet bekend ware, dat door den handel jaarlijks eene menigte vreemdelingen aangeworven, en naar die streeken overgevoerd wordt, om daar door het te kort schietende in de bevolking te dekken. (*) Volgens de nauwkeurigste berekening heeft men gevonden, dat meestal van de *twee* zieken 'er *een* sterft, een verbazend getal van dooden, dat ons bewijst, hoe weinig de Amerikaansche geneesheren nog gevorderd zijn in de waare bestemming, voorbehoeding en genezing dezer kwaadaardige ziekte.

Doch hoe groot het getal der aan deze ziekte gestorvenen in Noord-Amerika ook moge zijn, kan het toch nog niet worden vergeleken bij de sterften, die men in de West-Indiën en op sommigen der Antillische Eilanden door de geele koorts heeft ondervonden. Op deze laatste rekende men doorgaans dat van de drie zieken *twee* stierven. Het is genoeg bekend, hoe ver-

schrik-

(*) Aangehaalde pl. bladz. 40.

fchrikkelijk de fterfte, nu ruim voor twee Jaaren, op *St. Domingo*, *Demerarij*, *Berbice* en *Curaçau* is geweest: op het laatfte eiland ftierven, op eenige weinige perfonen na, alle de manfchappen van een aldaar liggend Oorlogs-Fregat binnen den tijd van 5 — 6 weeken, en op *Demerarij* en *Berbice* bleef van de *vijf* zieken flegts *één* in 't leven.

Tot op het einde der laastvoorgaande eeuw kenden wij in Europa deze ziekte flegts uit berigten, en het was reeds ongevoelig tot eene gewoonte geworden, alle jaaren in de nieuwspapieren de verfchriklijke fterften aangetekend te vinden, welke dezelve in Amerika veroorzaakt had, tot eindelijk in het Jaar 1800 de geele koorts in de voornaamfte handelfteden van Spanje zich begon te vertonen, en voornaamlijk te *Cadix*, *Sevilla* en *Andalufie* eene allergeweldigfte flagting en ontvolking heeft te weeg gebragt. De ziekte naamlijk begon allengskens in de maand van Augustus, en breidde zich vervolgens te *Cadix* met eene vreeslijke fnelheid uit; in het kwartier *Santa Maria* fcheen zich het vuur te ontfteken, dat binnen kort een groot gedeelte van *Andalufie* zou vernielen. Men zag kort hierna, dat het getal der zieken zich dagelijks begon te vermenigvuldigen. Kwam de ziek-

ziekte in een huis, dan verliet zij hetzelve gewoonlijk niet eerder, dan na dat zij alle deszelfs bewoners had aangetast, en niemand in hetzelve meer te ſterven overig bleef. In de kwartieren *Roſario* en *San Antonio* lag alles in eens ziek; er waren geene geestelijken genoeg, om de ſacramenten aan de ſtervenden toe te dienen; gehele familiën lagen elendig ziek, zonder hulp en raad; alle armen- en ziekenhuizen waren met lijders opgevuld; de artzenijwinkels wierden geſloten; de geneesheren zelve lagen ziek en de geestelijken wierden beſmet; in een woord het ontbrak in de gehele ſtad aan alle hulp! Men hoorde van niets anders, dan van ziekte en dood; de kerken konden de ligchamen, die naar dezelve gebragt wierden, noch bevatten, noch begraven, zijnde de ſterfte zoo groot, dat op bevel der Regering de lijken buiten de ſtad ter aarde beſteld moesten worden. Alles was in de grootſte vrees; iedereen geloofde zich reeds het mes op de keel; niemand gevoelde zich meer gezond; de ſtoutſten zelve wierden wezenlijk ziek; en volgens opgaaf van den geneesheer *Gonzalez* (*) wierden in het mid-

(*) Deſertacion medica ſobre la calentura maligna contagioſa que reijno en Cadiz el año de 1800: medios mas adequados para preſervarſe de ella, y de otras enfermeda-

midden van September dagelijks tweehonderd lijken te *Cadix* begraven. Men zag op dit tijdſtip niemand, zonder met allerlei voorbehoedmiddelen voorzien te zijn; eenigen hadden hunne zakdoeken, geldbeurſen en wat dies meer zij, met pestazijn bevogtigd: anderen, hiermede niet te vreden, hadden gedurig knoflook en andere aromatiſche kruiden in den mond, en trachteden daar door, ware het mooglijk, deze ziekte van zich afteweęren. — In de daad hebben geloofwaardige perſonen getuigd, dat de lucht in die ſtreeken zodanig verpest was, dat men zelfs het gewoon gevogelte, gedurende de Epidemie in dien omtrek miste: — ja men wil gezien hebben, dat de kanarievogels het bloed uit den bek zou gelopen, en zij zelve geſtorven zijn Die geenen, welke in den beginne der Epidemie de Stad verlaten hadden, bragten de ſmetſtof in de naburige ſteden over, en nu wierden ook deze bezocht van deze afgrijzelijke ziekte. Het beletten der gemeenſchap was te laat, en in allen dee-

dades contagioſas, y pestilenciales, por el *Dr. Don Pedro Maria Gonzalez &c.* waarvan eene Hoogduitſche overzetting, onder den titul: über das gelbe Fieber welches im Jahre 1800 in Cadiz herschte. Berlin bij *Frölich* 1805.

deele te onnauwkeurig in het werk gesteld. Toen de Magistraat te *Cadix* vernam, dat deze ziekte in de naburige steden zulke verwoestingen aanrichtede, wierden wel op deszelfs bevel de poorten voor de aankomende vlugtelingen der nabij gelegene plaatzen gesloten, om daardoor te verhinderen, dat het bijna gebluschte vuur wederom op nieuw zoude beginnen te branden; zij wierden evenwel, op een bewijs, dat ze de ziekte elders doorgestaan hadden, binnengelaten. Dit gaf aanleiding, dat er velen, welke de ziekte niet gehad hadden, door valsche passen heimelijk terug naar de Stad kwamen; thans begon de ziekte, die men geloofde geëindigd te zijn, wederom op nieuw, en die lieden, welke zich ter sluik in de Stad begeven hadden, wierden het offer hunner onvoorzigtigheid. Alle de aangewende geneeskundige hulp was geheel en al vrugteloos, vooral in den beginne, en bij het hevig woeden der ziekte: want het ging te *Cadix* in den aanvang der Epidemie zoo verwilderd toe, dat men een elk, die slegts den naam van Geneesmeester had, op de straat zelfs vasthield, om zich de pols te laten voelen en raad te erlangen. Hier bij kwam nog, dat ook het beste gedeelte der Spaansche geneeskundigen zeer twijfelachtig was omtrent den wezenlijken

aart

aart der ziekte, het geen dan ook de reden was; dat zij de ziekte, om zich niet ſchuldig te maken aan een overhaast beſluit, in den beginne, ſlegts voor eene *eenvoudige galachtige Rotkoorts* (febris bilioſa putrida) verklaarden, en bij gevolg hierna hunne geneeswijze inrichtten.

Volgens authentieke berigten is het hoogſte getal der dooden te *Sevilla* binnen 24 uuren 340 geweest, en gedurende de gehele *Epidemie* zijn 'er 30,000 aan de geele koorts aldaar geſtorven, dewijl het getal der dooden te *Cadix* niet minder, dan 10,000 bedroeg, die het offer dezer ziekte geworden zijn.

Bij een nauwkeurig onderzoek naar de onmiddelijke oorzaak der geele koorts te *Cadix Sevilla* &c., is het genoegzaam bewezen, dat dezelve uit Noord-Amerika derwaarts was overgebragt.

Dat derhalven de vrees voor de bedenkelijke gevolgen, welke de overbrenging der geele koorts naar Europa laat verwagten, geen enkele droom is, en dat het gevaar der uitbreiding van dezelve geene loutere hersſenſchimmen zijn, heeft, helaas! de treurige ervaring, onlangs wederom op nieuw, maar al te zeer bewezen; want wie, die ſlegts eenigzins met de geſchiedenis van den dag bekend is, herinnert zich niet

niet aan de nu pas geëindigde en verwoestende Epidemie, die in het voorgaande Jaar, in de volkrijke Spaansche zeestad *Mallaga* en een groot gedeelte der provintie *Granada*, naderhand ook op *Gibraltar* en *Livorno* is uitgebroken? de treurige berigten van de hevigheid dezer ziekte en den jammer, dien dezelve over *Mallaga* heeft verspreid, zullen voorzeker nog niet uit het geheugen des menschenvriends gewischt zijn? Deze ongelukkige Stad, die te voren bijna 40,000 Inwoners telde, verloor in vier maanden tijds (van September tot Januarij) bijna 8000 — 9000 menschen. In den tijd der grootste uitbreiding van de ziekte stierven er dagelijks 50 — 60 en somtijds 70 personen aan de geele koorts. De Spaansche geneesheren berigten zelve, dat van de 100 zieken zeker 40 de slagtoffers wierden. Alle geneeskundige hulp was ook hier wederom vrugteloos; trouwens men konde zulks ook niet wel anders verwagten, om dat het groter gedeelte der Spaansche geneeskundigen nog meestal de, in deze ziekte, in allen opzigte, zoo verderflijke ontlastende en verzwakkende methode opvolgde. Het nalaten der ziekte moest men derhalven meer toeschrijven aan het groot aantal der gestorvenen en gevlug-

vlugten en daardoor ontſtane ontvolking; of ook dat een groot gedeelte der Inwoners de ziekte in eenen minder hevigen graad bekomen en doorgeſtaan hadde, dewijl de ervaring toch heeft geleerd, dat wie deze ziekte eenmaal gelukkig doorgeſtaan heeft, dezelve voor de tweede keer geheel niet, of toch zelden weder bekomt.

Ook hier was het maar al te zeker beweezen, dat een Amerikaansch ſchip, deze ziekte zo wel door zieke manſchap als ook contrabande, die in katoen beſtond, naar *Mallaga* had overgebragt. De kapitein van hetzelve, had zich naamlijk van eene ſtrafbare list bediend, om te *Gibraltar* andere papieren te nemen en zich van nieuwe manſchap te voorzien: want hebbende op de Reize genoegzaam al zijn volk door de geele koorts verloren, liep hij vervolgens aldus te *Mallaga* binnen: eenige perſonen aan boord, onder welken de kapitein zelve was, waren ziek; doch wisten toen gelegenheid te vinden om ter ſluik aan de wal te komen, en ſtierven allen in ééne week, allerblijkbaarst aan de geele koorts, wordende in de voorſtad *Perchel* begraven. Van dat oogenblik begon de ziekte in gemelde voorſtad, en verſpreidde zich weldra over alle de ſtreeken der ſtad.

Al-

Alhoewel zich ook nu deze ziekte, voor het tegenwoordige te *Mallaga* en in de Provintie *Granada* zonder verdere uitbreiding in Europa te hebben gemaakt, zal geëindigd hebben, zoo zal evenwel niemand, met eenig nadenken begaafd, aan de mooglijkheid twijfelen, dat op enen anderen tijd het *tegendeel* zoude kunnen plaats hebben, — en zoo lang er ook in de Europeesche Zeehavens geene krachtdadiger inrichtingen worden bewerkstelligd, om de geele koorts afteweren, is het niet alleen mooglijk, maar allerwaarschijnlijkst, *dat deze besmettende* ziekte nog menigwerf naar Europa zal gebragt worden: en wie geeft ons in het laatst geval de verzekering, dat zij wederom op dezelfde wijze zich alleen tot Spanje zal bepalen? Kan zij niet even zoo wel, tot onzer aller ellende, eene andere meer noordelijke haven van Europa treffen? Kan ze niet ook ons vaderland, dat zoo nabij de zee ligt, en van alle gedeelten der waereld dagelijks schepen in deszelfs havens ziet binnen komen, overvallen? Wij zijn, helaas! maar al te waarschijnlijk blootgesteld aan het vreeslijk vergif dezer vernielende ziekte.

Men heeft zich, wel is waar, getracht gerust te stellen, met de veronderstelling, dat men voor de geele koorts in de noordelijke

kli-

klimaten niet te vrezen hadde, en dat het alleen het zuiden en de warmere landſtreeken zouden zijn, alwaar deze ziekte zoo verwoestend voor het menschdom wezen konde; om dat men opgemerkt heeft, dat de aannaderende winterkoude ſomtijds vermogendé is geweest, om deze ziekte of geheel te doen ophouden, of toch aanmerklijk te verminderen. Doch hoewel, wat het laatſte gedeelte dezer veronderſtelling betreft, het geenzins is tegen te ſpreken, dat, eene gunſtige verandering in den dampkring ten allen tijde bij epidemiſche ziekten zo wel, als ook bepaaldelijk bij de geele koorts, van een groot vermogen is geweest, om derzelver woede te beteugelen; ſchijnt het echter alleen de noordelijke uitbreiding van de laatſte te zijn, die haar veel eerder tot zulk eene boosaartige ziekte heeft doen ontaarten: want indien het waarheid is, gelijk men volgens zoo menigvuldige bewijzen niet mag in twijfel trekken, dat de geele koorts eene afſtammeling van de zoogenaamde endemiſche koorts der Westindien is, (*) die aldaar doorgaans

(*) *Rob. Jackſon*, Geſchichte und Heilart des Endemiſchen und Anſteckenden Fiebers. Aus dem Engl. Stutt-

gaans op verre na, in fommige jaaren wel niet zoo kwaadaartig, en zelden zoo befmettend, althans onder de Inwoners is, dan is het ook in de daad geenzins onwaarfchijnlijk, dat alleen het overbrengen derzelve naar het noordelijk gedeelte van Amerika, deze ziekte zoo geweldig van hoedanigheid heeft doen veranderen.

Dit voorgeftelde wordt te meer bevestigd door de ervaring, welke wij reeds overlang, niet alleen ten overvloede van de orientaalfche Pest en Kinderpokken hebben, dat naamlijk, wanneer deze door befmetting van een zuidelijk naar een noordelijk land wierden overgebragt, aldaar alsdan de hevigfte kwaadaartigheid verkregen, en de grootfte verwoesting onder het menschdom hebben aangericht; maar zelfs de Venusziekte, die wel eene niet volftrekte koortsziekte is, heeft, wat de befmetting betreft, de grootfte overeenkomst met geene gehad. Want dezelve was in Amerika veel gematigder, dan zij zich naderhand onder de Europeanen vertoonde. Zij fcheen onder de Inwoners der Nieuwe waereld flechts eene befmettelijk huidziekte te

zijn,

Stuttgard 1804. Men zie ook *M. Carrey*, over de kwaadaardige Koorts te Philadelphia in het Jaar 1793. en het Rapport van de Doctoren *Currie* en *Cathrall*, bladz. 18.

zijn, en men heeft naderhand menigvuldige malen opgemerkt, dat, hoe kouder het klimaat was, waar dezelve heerschte, hoe heviger en kwaadaartiger de toevallen waren, die dezelve vergezelden. Ik kan hier niet onopgemerkt voorbij laten gaan het, geen ik niet alleen zelve dikwerf, gedurende mijn verblijf tusfchen de keerkringen, heb waargenomen, maar ook door een aantal geloofwaardige fchrijvers is aangetekend geworden, (*) dat de uit Europa nieuw- aangekomene perfonen, voornaamlijk de derwaarts gezondene militairen, om dat deze meest in een groter getal waren, en dus meer opgemerkt wierden, dan enkele perfonen, altijd het eerst en allerkwaadaartigst door de Geele Koorts wierden aangetast, zo dat 'er van dezelve menig een zijn graf heeft gevonden. In de maand Maart van het Jaar 1799 wierden door eenige fpaanfche Fregatten 700 man troupen naar onze Colonie Suriname gebragt: al het volk was op dat tijdftip gezond, zelfs onder de fcheeps-manfchappen wa-

(*) *D. Macbride* Introductio methodica in theoriam et praxin Medicinæ, pars altera, pag. 75. — *R. Jackfon*, über die Fieber in Jamaika; aus dem Engl. mit Anmerk. von *C. Sprengel*, Leipz. 1796. *Hufeland* Journal der prackt. Heilk, XV. B. 1 Stuk pag. 109 en volgg.

waren gene zieken; doch de eersten eenige weken daarna aldaar ontscheept zijnde, kwamen 'er over de 300 ziek in de hospitalen, zoo dat 'er binnen den tijd van zes weken bijna even zoo veel van dezelve stierven, dewijl wij, die dagelijks, zonder eenige bijzondere voorzorg te nemen, de zieken bezorgden, daarvan ditmaal niet aangedaan wierden, gelijk ook met de Creolen en Negers, die van zeer nabij met dezelve verkeerden en omgang hadden, heeft plaats gehad. Ook is het mij herhaalde malen gebleken, dat, indien iemand reeds een jaar of langer tijd tusschen de keerkringen gewoond had, en, tot dus verre van de ziekte bevrijd gebleven zijnde, dezelve dan eerst kreeg, zeldzaam daar aan stierf, maar meestal, onder eene behoorlijke behandeling, van dezelve herstelde.

Zoude in alle deze bijzonderheden de grond niet liggen, dat iemand, in de noordelijke gewesten geboren, alleen de vatbaarheid heeft, om, wanneer deze ziekte hem treft, dezelve, in zulk eene boosaartige en zoo besmettende wijziging, te ondergaan? Ten minsten heeft Doctor *Don Juan Emanuel Arejula* ook onlangs te *Mallaga* waargenomen, dat die genen, welke in warme landen geboren en opge-

voed waren, een groot voordeel hadden voor de zulken, die in kouder ſtrekeen geleefd en van daar derwaarts waren aangekomen. Want het gevaar, om van deze koorts (te *Mallaga*) overvallen te worden, ſtond met de nabijheid van 't noorden in eene onmiddelijke betrekking. (*) Ik wil echter door al het aangevoerde geenzins volſtrekt beſlisſen, dat de West-indiſche endemiſche Geele Koorts in allen opzigte dezelfde beſmettende ziekte is, welke men in *Noord-Amerika* en onlangs in *Spanje* heeft waargenomen, daar het bewezen is, dat dezelve, in de laatstgenoemde plaatzen, doorgaans nog veel verwoestender was, en eene geweldiger beſmettende hoedanigheid, door verſchillende omſtandigheden, ſchijnt te hebben aangenomen, dan waarmede zij gelijk ik boven reeds met opzigt der Inwoners heb aangemerkt, doorgaans in de *West-indien* heerscht. Men zal echter, als men nagaat, wat in het begin der voorgaande Eeuw door *Labat* (†), later door den ſchranderen *Jackſon*

(*) Succincta deſcriptio febris epidemicæ, *Malagæ* nuper ſaevientis, ſymptomatumque ipſam comitantium, una cum methodo ei medendi adhibita; Auctore D. Jo. Em: ab *Arejula*, ex hiſpanico in latinum verſa a Joſ. Salomr. *Frank*. M. D. Viennæ 1805.

(†) Aangeh. pl.

fon (*) nu onlangs nog door den kundigen Dr. *Eyman* (†) van die ziekte op *Demerarij* is aangetekend geworden, in de daad zoo veel verſchil niet aantreffen, als men veelligt door de opgaaf van ſommige Schrijvers van dezen tijd wel zoude moeten vermoeden.

Even min ſchijnt zich ook het gevoelen van die genen te bevestigen, welken de Geele Koorts in allen opzigte gelijk geſteld willen hebben met de bekende kwaadaartige Rotkoorts, onder de benaming van gevangenhuiskoorts, hospitaalkoorts beſchreven, hoezeer de ondervinding dikwerf heeft geleerd, dat dezelve ook in eenen aanmerkelijk- hogen graad beſmettend wierd, en herhaalde malen, op ſommige plaatzen, eene verbazende ſterfte veroorzaakt heeft. Doch deze beſmettende eigenſchap kreeg dezelve altijd dan eerst, wanneer een groot aantal zieken in eene nauwe ruimte opgeſloten lag, gelijk op ſchepen, in gevangenhuizen en hospitalen, zijnde men altijd in ſtaat, derzelver woede, door het verplaatzen der zieken naar luchtiger en ruimer oorden, te beteugelen. Daarenboven vermogt men door eene gepaste geneeskundige hulp, inzonderheid in de laatſte Jaaren, zich

 over

(*) Aangeh. pl,

(†) Journal der pracktiſchen Heilk. XV. B. 1 ſt. bladz. 115.

over 't algemeen in deze ziekte eenen gewenschten uitſlag beloven. — Men heeft reeds hier boven gezien, dat de Spaanſche geneesheren te *Cadix* de Geele Koorts als zodanig in den beginne beſchouwd hebben, doch hoe noodlottig wierd dit gevoelen wederlegd! En Doctor *Arejula* zegt, dat te *Mallaga* meest alle geneesmiddelen door hem vrugteloos zijn beproefd geworden, en dat de gegevene middelen, in hevige gevallen, zelfs tegenſtrijdige uitwerkingen, tot nadeel van den lijder, te weeg bragten: ook vermeet zich deze vermaarde geneeskundige niet, om aan deze ziekte een ſysthematiſche beſtemming te geven, of aan dezelve eene bepaalde plaats onder de verſchillende ſoorten van koortſen aantewijzen.

Eindelijk heeft men zich in die landen van *Europa*, welke verre van de zee gelegen zijn, met de veronderſtelling zoeken te vleijen, dat de Geele Koorts zich alleen tot plaatzen, in nabijheid der zee zoude bepalen, en hoe verder men derhalven van de zee verwijderd ware, hoe minder men voor eene overbrenging der Geele Koorts te vrezen zoude hebben; of toch, op zijn ergst genomen, de ſmetſtof van een zagteren aart zou worden. Echter wat het laatſte betreft, is zulks ſlechts be-

betreklijk waar, om dat men zich natuurlijk op zulke, van de zee verre afgelegene plaatſen, in tijds, tegen dezen aannaderenden vijand op de best mogelijke wijze wapent, de krachtdadigſte inrichtingen in het werk ſtelt, en alle gemeenſchap met naast- aangrenzende beſmette plaatzen belet; en wat de zee betreft, is het de ongerijmdheid zelve, om te willen veronderſtellen, dat deze de uitbreiding der beſmetting zoude begunstigen, op die plaatzen, welke digt aan dezelve gelegen zijn. Want hoe toch zouden de ſchepen, welke gedurende den tijd, dat de Geele Koorts te *Cadix* heerschte, op de Rhede aldaar lagen, en de gemeenſchap met de ſtad afgeſneden hadden, bevrijd zijn gebleven? Deze immers konden wel niet nader en onmiddelijker aan de zee liggen. Edoch geſteld het zij zoo; dan zoude dit eene rede te meer zijn voor ons vaderland, om ons tijdig met de best mogelijke maatregelen tegen deze vreeslijke ziekte te wapenen. Eene ziekte, die zich bij haren oorſprong in *Amerika*, tot op dit tijdſtip, altijd als zeer beſmettelijk heeft onderſcheiden, behoort men zoo lang als eene wezenlijke occidentaalſche pest te ſchuwen, als ons nog niet door de zekerſte ervaring het tegendeel genoegzaam gebleen is.

Wij

Wij kunnen niet te veel op onze hoede zijn. Een vijand, gelijk deze, kan, indien hij eenmaal in 't land is doorgedrongen, niet zoo gemaklijk verdreven worden, als men zich veelligt zoude mogen vleijen.

Alle deze gewigtige bedenkingen schijnen dan ook, niet alleen tot de in deze bladen medegedeelde frankische Kreitsverordening aanleiding te hebben gegeven, maar ook welligt den weldadigen Pruisfischen Monarch te hebben doen besluiten, eene Prijsvraag, over de Geele Koorts, ter Beandwoording, te laaten uitschrijven, ten einde daardoor, ware het mooglijk, dezen wreden vijand, reeds vroeg, op de best mogelijke wijze te leren kennen en afteweren. ——

Hoezeer dan dit Werkje bij zijnen aanleg voor het naburig *Duitschland* moge bestemd zijn geweest, waar men, zoo niet minder, althans even zeer, als in ons Gemeenebest, aan eene overbrenging der Geele Koorts is blootgesteld, heeft het mij echter toegeschenen, zoodanige maatregelen te bevatten, als ook *hier te lande* veelligt in aanmerking zouden kunnen komen, en in dat opzigt vooral meene ik het zelve den aandacht overwaardig te zijn, van die mijner Landgenoten, welken de zorg voor de welvaart der Ingezetenen, in de verschillende gewesten, is aanbevolen.

J. W. KIRCHNER.

Amsterdam, 18 September 1805.

Be-

Bekend met eigenbelang en vrees, die vermogende hartstogten der menschen, welke men bij deze gelegenheid in eenen zonderlingen, hoewel ongelijken tweestrijd ontwaart, en met derzelver onverdelgbare neiging, om de bevelen der overigheid, zoo ras zij met opzigt tot 't behoud van den algemenen welstand ook slegts den geringsten dwang of zelfs ergens eene opoffering vereischen, overal waar het mooglijk is, heimelijk tegen te werken, verwagtte ik al aanstonds van dat tijdpunt af, toen de *geele Pest* (*) in Mallaga met zulk eene onbeperkte woede op nieuw weder uitbrak, door dezelfde weegen, langs welken zij ook thans wezenlijk dreigt aan te naderen, en door welke, volgens de ondervinding, alle pestachtige ziekten tot ons gekomen zijn, naamlijk over Italien, en door den Koophandel, dezen vreeslijken verwoester van Duitschland.

Hoe weinig de aan de grenzen der besmette provincien wakende cordons, wanneer naamlijk derzelver inrichting dezelfde blijft, gelijk zij tot hier-

(*) Ik stel deze benaming voor, voor de eigenlijke pestachtige *besmettende* geele Koorts, die tegenwoordig in Spanje en Italien woedt, en waarvan hier eigenlijk gesproken wordt, tot onderscheid van de niet besmettende geele Koorts, welke ook wel in America en op de Westindische Eilanden t'huis hoort en *epidemisch*, men konde zeggen *endemisch*, maar niet zoo verwoestend is.

hiertoe is geweest, en als zij zelve niet voor de befmetting beveiligd worden, vermogend zijn, de verdere uitbreiding der fmetftof te verhinderen, bewijzen niet flegts alleen gelijke fchikkingen, die men voorheen tegen het voortplanten van pest-achtige ziekten heeft in 't werk gefteld; maar ook nog onlangs de gefchiedenis met den Koffer in Halle, en vooral de uit Spanje en Italien langzaam voortkruipende befmetting. Ik heb daarom bij mij zelve de vaste, maar zeker hoogst bekommerende overtuiging, dat deze geele Pest thans in Europa niet meer zal kunnen uitgeroeit worden, en dat zich dezelve — indien anders niet een ftrenge en lang aanhoudende winter nog het meeste doet — welhaast ook naar Duitschland zal uitftrekken.

Hoe meerder het fchijnt bewezen te zijn, dat alle pestachtige ziekten zoo veel te moorddadiger worden, hoe verder van de keerkringen zij hun gift uitftroijen; hoe minder de dampkringslucht in ftaat is, dit gift door de langte des tijds te neutralifeeren, en hoe nauwkeuriger en duurzamer hetzelve aan de verpeste voorwerpen hegt, zo dat zelfs een geheel Jaar en meer niet in ftaat was, het *oogenbliklijk* vermogen om te befmetten, van die goederen flegts in het minste te verminderen, die in het beruchte Magazijn te Mallaga, — het welk ook wel met recht den naam van 't *zwarte Hol* verdiende, — opgehoopt lagen; zoo veel te dringender is het gevaar, zoo veel gegronder de vrees, en te meer gewettigt de Oproeping van alle eerfte Beftuurders van den Staat, om bij tijds, en eer nog

nog de ontſtekende Blikzem van dit onweder over onze hoofden bruischt, aan een rijpelijk beſluit met opzigt tot het bij de hand vatten der treffendſte en nadrukkelijkſte maatregelen te denken, om aan dezen algemenen Verwoester een — wel voor het onafwendbaar noodlot onnuttig,. maar niet de menſchelijke krachten overtreffend, — Bolwerk in den weg te leggen. Zoo magteloos volgens het bovenſtaande, ook de Cordons over het geheel ſchijnen te zijn; beſeft men echter de nuttigheid derzelven, wijl zij evenwel altoos het krachtigſte middel blijven, om de uitbreiding van dit Pestgift te bezwaren en de gemeenſchap tusſchen beſmette en nog verſchoont geblevene ſtreeken allernadrukkelijkst te beletten. Weshalven ik ook de gezamenlijke Regeringen van Duitschland allervurigst ſmeeke, nu reeds, dewijl het nog tijd is, rustig en in koelen bloede naar de beste maatregelen rond te zien, om op de grenzen, inzonderheid tegen het Zuiden en Westen, de vereischte inrichtingen te beramen.

Maar te gelijker tijd moeten ook nu reeds de gebouwen en plaatzen tot de nodige Quarantaine en Zieke-Hospitalen aangewezen, het Plan tot derzelver inrichting ontworpen, de daar bij aan te ſtellene geneesheren, benevens de overige perſonen benoemd, en met de doelmatigſte en meest gepaste Inſtructien voorzien worden, ten einde dezelve zich, zoo dra zulks vereischt wierd, ſpoedig met de behoorlijke voorbereiding, naar derzelver beſtemde punten konden begeven, en zij alles,

 ge-

gelijk in een geregelt uurwerk, in de best mogelijke orde zouden aantreffen, op dat als dan deze inrichtingen ongeſtoort, en zonder ergens ſtremming te ontmoeten, haren voortgang konden hebben. Want worden deze inrichtingen uitgeſteld, tot dat Hannibal reeds in den tooren is: als dan wordt alles met grote opſchudding en overhaasting begonnen en in 't werk geſteld; en alle maatregelen, op zulk een tijdperk genomen, wederſpreken zich zelve, en zijn dubbelzinnig.

Thans reeds moet wijders daar voor gezorgd worden, dat van de Ingredienten tot de zuure berokingen, gelijk keuken-zout, gepulveriſeerde Bruinſteen en Zwavelzuur, op de bepaalde plaatzen en in genoegzame hoeveelheid in voorraad zijn, en dat een ieder, door eene inzonderheid hiertoe beſtemde openlijke bekendmaking, over de wijze, hoe men dergelijke berokingen bereid, nauwkeurig onderwezen worde.

Ik vertoef niet langer bij deze voorlopige inrichtingen, waartoe men reeds elders de beste voorſlagen vindt, en voor welke ook onlangs de te Neurenberg verzamelde algemene en voortreflijke Kreits-Vergadering, met betrekking der frankiſche Kreitslanden, door de in 't vervolg nog voorkomende uitmuntende Kreits-verordening, op eene menſchenvriendelijke wijze heeft gezorgd; maar ik gaa aanſtonds over tot het eigenlijk doel van deze bladen, naamlijk tot de volſtrekt noodzaaklijk te nemen maatregelen, ingeval die *Pest* wezenlijk tot aan onze grenzen zoude naderen.

Hoe-

Hoewel volgens het gevoelen van den Heer Prof. *Harles* (*) de geele Pest gelijktijdig *besmettend* en *epidemisch* zoude zijn; ben ik evenwel, volgens al dat geen, wat ik hier over gelezen heb, van gevoelen, dat de eigenlijke aart dezer moorddadige ziekte enkel *besmettend* zij, maar vermits, de besmetting zo ligt en zo spoedig geschied, dat zij ligtlijk het voorkomen eener *epidemie* aanneemt. Ten minsten schijnen de volgende omstandigheden deze meening als gegrond te bewijzen: dat deze Pest niet ligt eene straat of een rivier overspringt, en dat het krachtdadigste middel nog altijd de volstrekte afzondering en opheffing van alle slegts bedenklijke gemeenschap met besmette personen of zaken was; welk doch niet zijn kon, indien deze ziekte ook te gelijk *epidemisch* ware, d. i. als zich de smetstof ook aan de lucht, en door middel van deze aan den mensch mededeelde. Ware dit zoo; dan zouden ook alle Cordons en dergelijke maatregelen belachlijk zijn. Wien zoude het b. v. in de gedachte komen, om de verdere uitbreiding der Influenza door een Cordon te willen verhinderen? en veelligt zoude het, indien een nauwkeurig onderzoek mooglijk ware, blijken, dat ook in die gevallen, waar zich de geele Pest enkel door den besmetten Atmospheer scheen uitgebreid te hebben, het gift door onmidde-

(*) Zie *deszelfs* niet genoeg aanteprijzen schrift *über die Gefahr der Ausbreitung des gelben Fiebers* in Europa, Nürnberg und Sulsbach in der J. E. Seidelschen Kunst- und Buchhand. 1804.

delijke mededeling verder voortgeplant ware geworden.

Maar daar het zeker is, het zij nu dat deze bewering haren grond heeft, of niet, dat de besmetting voornaamlijk door aanraking van zulke goederen of zaken geschied, welke van de smetstoffe doordrongen zijn; aangezien ons de ondervinding leert, dat voornaamlijk wol, pels, katoen, zijde, leder en dergelijke goederen, bewerkte zo wel als ruuwe, het smetgift opnemen, en een geruimen tijd behouden; en dat wij wijders den tijd, in welken zodanige goederen haar vermogen om te besmetten verliezen, tot heden volstrekt niet bepalen kunnen; zoo zullen de maatregelen ook eenig en alleen naar deze betrekkingen bestemt moeten worden. Dezen ten gevolge eindige:

1.) Van het oogenblik af, wanneer de geele Pest tot onze grenzen nadert, alle omgang en handel, waardoor de aan deze zijde gelegene streeken met de besmette plegts in de geringste gemeenschap zouden kunnen komen. De Staat heeft nu geene ernstiger en heiliger pligten, dan zijne geheele oplettendheid op dezen vreeslijken vijand, en op de middelen te vestigen, waardoor dezelve kan worden te keer gegaan.

2.) Moet 'er op de grenzen een nauwkeurig samensluitend Cordon van Militairen getrokken worden; maar ten einde dit Cordon niet ten eenigen tijde zelf besmet, en deze ziekte daardoor nu zoo veel te spoediger verbreid worde, moeten de strengste voorbehoedmaatregelen beraamd worden, op

op dat het zelf voor de befmetting beveiligd blijve, met welk opzigt het nu volgende mooglijk niet geheel ondoelmatige voorflagen influit.

3.) Op deze zijde der Cordon-Linie moet, om in tijd van nood de befmette plaatzen daarmede te kunnen voorzien, een genoegzame voorraad van Genees- en Levensmiddelen worden bijeen gebragt.

4.) Wordt terftond ruim een fnaphaanfchot ver aan de andere zijde der laatfte voorposten des Cordons, eene Linie door middel van waarfchouwingstekens afgeftoken, waarop, van ftreek tot ftreek, Borden met de bekendmakingen geplaatst worden, dat op een ieder, welke ooit deze Linie van deze of de overzijde pasfeeren zoude, terftond gevuurt wordt, waartoe ook de militairen van 't Cordon de ftrikfte bevelen hebben. Aan de overzijde van deze Linie moeten de Zieken-Hospitalen ten minften op een afftand van twee fnaphaanfchoten liggen. Op de Linie zelf worden huisjes tot het nederleggen van Brieven, welke gelijktijdig met het benoodigde Vaatwerk en Azijn voorzien zijn, opgerigt, om de van de naastgelegene plaatzen aankomende en nog niet berookte papieren er door te trekken; wijders houten Lootzen opgeflagen, tot het afleveren der mooglijk in de Quarantaine-Hospitalen ziek gewordene, welke Lootzen op de voorpost-keeten geplaatst kunnen worden; tot het ontladen, verbranden en de vereischte Brandftoffen worden bijzondere plaatzen aangewezen, van al het welk nog nader gefproken zal worden. Alle deze plaatzen, gelijk de gehele Linie, ftaan onder

de

de militaire Wagt, die deszelfs post op eenigen afſtand neemt. Men kon dit de *Communicatie Linie* noemen: ten minſten wordt ſlegts van hier de niet geoorloofde gemeenſchap met de beſmette ſtreeken onder de hier enkel opgegeven voorbehoeds-maatregelen toegeſtaan.

5.) Wordt 'er algemeen bekent gemaakt, dat, al wie, zonder zich vooraf in de aangewezen Hospitalen, om quarantaine te houden, begeven te hebben, van eene beſmette plaats door het Cordon heen ſluipt, zonder kwartier overhoop geſchoten wordt; in dat opzigt moeten ook aan de militairen op het Cordon de ſtrengſte bevelen gegeven worden.

6.) Moeten op de Linie van het Cordon bijzondere Bureaux voor de Correſpondentie worden opgerigt; aan deze moeten nu zonder onderſcheid alle Papieren en Brieven afgegeven worden. Aldaar opent men dezelve met werktuigen van ijzer, op de wijze van tangen; leest dezelve met de grootſte omzigtigheid, en brengt nu den inhoud, indien dezelve van gewigt is, met korte woorden verder, en verbrandt alsdan de origineelen oogenbliklijk. Maar is de inhoud van geen bijzonder gewigt, dan behoeft het verder mededelen van den inhoud geene plaats te hebben, maar men vernietigt de papieren zonder verdere bedenking. De Perſonen van het Bureau worden tot het nauwkeurig waarnemen der zaken en tot de nauwgezette ſtilzwijgenheid door een Eed verpligt.

7.) De woon-vertrekken van deze perſonen, gelijk ook

ook de Quarantaine - Hospitalen worden dagelijks dikwerf met overzuurt zoutzuur berookt.

8.) Alle Papieren, Pakjes enz., worden van die geenen, welke dezelve overbrengen, aan de perſonen van het Bureau niet onmiddelijk overgegeven; maar in een bijzonder luchtig ruim, en door militairen bewaakt huisje (ziet N°. 4.) gebragt. Aldaar worden zij in azijn gedoopt en op eene droge plaats gelegt. Na vier en twintig uuren worden dezelve alsdan afgehaald; men raakt ze echter niet met de handen aan, maar geeft dezelve aan de perſonen van 't Bureau over, op de terſtond nader te meldene wijze.

9.) Heeft nu een beſmette plaats in een dringend geval een volſtrekt nodig berigt aan het Bureau van Correſpondentie te doen, dan wordt het paket, zodra hetzelve door azijn gehaald is, terſtond en onmiddelijk, edoch door middel van eenen langen ſtok, overgegeven, waarna de overbrenger op een genoegzamen afſtand moet wagten. Zijn antwoord ontfangt hij op dezelfde wijze. Is 'er nu ergens iets naar de overzijde te bezorgen, dan geſchiedt het onder militaire bedekking, ten einde daardoor alle gemeenſchap met de perſonen van de overzijde belet worde. Het geen men naar de overzijde verlangt te hebben, wordt op de ontladingsplaats (zie N°. 4) nedergelegt, waarna het als dan na een gegeven téken van die der overzijde afgehaald wordt. Dezelfde omzigtigheid moet ook waargenomen worden, als men op een Wagen iets naar de andere zijde zend.

Dan

Dan moet de voerman op de meergemelde plaats eerst alle de goederen ontladen en weder van daar vertrokken zijn, voor dat de nedergelegde benodigheden van de andere zijde mogen afgehaald worden.

10.) Moet een ieder, die van eene besmette plaats komt, en zonder het Quarantaine-Hospital aan te doen, zich ter sluik door het Cordon heen begeeft, terstond zonder genade overhoop geschoten worden. Zijn Ligchaam wordt door bijzondere daartoe bestemde lieden, zeer diep onder de aarde begraven, zonder echter dat dezelve het lijk van den ongelukkigen met de handen mogen aanraken, met al wat hij aan 't lijf en bij zich heeft. Deze Lieden mogen van dat oogenblik af geene gemeenschap meer met anderen hebben, maar op afgescheidene plaatzen onder militaire bewaking woonen.

11.) Een ieder, die zich in het Quarantaine-Hospital begeeft, trekt op eenigen afstand daarvan op eene ruime plaats alle zijne klederen uit, en verbrand dezelve in het gezigt van den Opzigter der quarantaine. Van hier begeeft hij zich, zonder dat hij door iemand wordt aangeraakt, in een warm bad, waarin hij een vierde uurs moet vertoeven. Zijn hembt, dat hij op eenigen afstand van het bad laat vallen, wordt nu door middel van eene tang in 't vuur geworpen, na het bad bekomt hij een schoon hembt, en klederen van linnen, waarvan in ieder Hospitaal eene zekere hoeveelheid in voorraad is.

12.) Moet hij hier volle dertien dagen blijven,

gedurende welken tijd hij zich, indien hij gezond blijft, nieuwe klederen laat maken, of, indien zijn gereed geld hiertoe niet toereikende is, bekomt hij dit van de quarantaine-directie tegen 2 — 3 percent, waar voor hij een behoorlijke Schuldbekentenis moet afgeven. Doch hij mag den kleedermaker niet eerder laten halen, dan in de laatſte week van zijnen *proeftijd*, om dat alsdan, wanneer hij binnen 21 dagen niet ziek wordt, de waarſchijnlijkheid voor hem ſpreekt, dat hij niet beſmet is.

Maar de overige dingen, die hij bij zich heeft, gelijk: geld, kleinödien en dergelijke niet verdagte dingen, worden zorgvuldig berookt, en op eene zekere, doch luchtige plaats bewaard, om hem dezelve bij zijnen ontſlag, wanneer hij dan ook een legaale gezondheidspas bekomt, weder te kunnen ter hand ſtellen. Maar wordt hij ziek, dan wordt hij oogenbliklijk van die lieden, welken het begraven der mooglijk doodgeſchotenen opgedragen is, in het, aan de andere zijde van het Cordon opgerichte, zieken hospitaal bezorgd.

13.) Doch ten einde deze lieden het ſmetgift niet in de Cordons-Linie overbrengen, mogen zij zodanige zieken niet zelfs in het Hospital dragen; maar zij brengen hem ſlegts naar eene ten dien einde opgerichte vrije Loots, (zie N°. 4.) geven als dan het afgeſproken teken, b. v. met twee a drie ſnaphaan-ſchoten, en verwijderen zich naar deze zijde omtrent honderd ſchreeden, waarna op het gegeven teken de zieke door de zieken-oppasſers van deze plaats afgehaald wordt. Opdat

nu

nù de gemelde Lieden verzekerd zijn zouden, dat de zieke wezenlijk is afgehaald geworden; zijn dezelve verpligt, zoo lang op den gemelden afſtand te vertoeven, tot dat zij voor hunne oogen zien, dat zulks wezenlijk geſchied is. De draagſtoel wordt naderhand met azijn en water afgewasſen, en blijft in de vrije lucht ſtaan.

14.) Alle die geenen, welke in het Hospitaal genezen zijn, keren terug naar het Quarantaine-Hospitaal, en onderwerpen zich op nieuw aan de in N°. 11 — 12 opgegevene Wetten. Doch dat zij als dan ſlegts zoo lang daarin vertoeven, tot dat zij zich weder van het nodige voorzien hebben, om dat de ondervinding leeraart, dat, wie eens deze ziekte heeft doorgeſtaan, van dezelve niet weder beſmet wordt.

15.) De linnen quarantaine-kleding, welke die geenen, die de proeftijd, zonder ziek te worden, uitgeſtaan hebben, bij derzelver ontſlag afleggen, behoeft ſlegts gewasſen en gelucht te worden, waarna men dezelve tot verder gebruik kan bewaren. Maar die kleding in tegendeel' welke de in de quarantaine inrichting ziek gewordene perſonen mede in het zieken-hospitaal brengen, moet de Staat reeds als een offer beſchouwen, hetwelk hem door de noodzaaklijkheid wordt afgeëischt.

16.) Verſtout zich iemand niet tegenſtaande het vooraf bekend gemaakte verbod, klederen, bedden of wat ook voor goederen, vermogend om de beſmetting te verbreiden, aantebrengen; dan worden zulke perſonen oogenbliklijk onder bedreiging, om bij

meer-

meerdere aannadering ter neder gefchoten te zullen worden, op den afftand van een fnaphaan-fchot, tegengehouden, en genoodzaakt, de genoemde goederen terftond op de naaste verbrandingsplaats door het vuur te doen vernielen. Gefchied de aanbrenging van dergelijke goederen door wagens; dan wordt zonder verder bedenken de gehele lading benevens den wagen enz. verbrand. Maar de perfonen moeten zich, als zij over willen komen, benevens de paarden in de quarantaine-inrichting begeven, en zich aldaar onder een geftreng opzigt aan den reeds opgegeven proeftijd onderwerpen; de paarden of ander vee worden met de grootfte nauwkeurigheid bezorgd, en met azijn en water gewasfen. Maar willen zij niet overkomen, dan worden zij terftond weder terug gewezen, en hen alle oponthoud in de nabijheid verboden. Over het algemeen moet men alle dergelijke goederen, welke van befmette ftreeken komen, volftrekt vernielen; omdat, wanneer dezelve ook op wél doorrookte plaatzen bewaard worden, men evenwel niet zekerheids genoeg kan hebben, of ze van de berokingsftoffe ook overal doordrongen zijn, en daardoor het befmettingsgift geheel uitgeroeit is, of hoe lang zulke dingen het vermogen om te befmetten behouden. Op zeeplaatfen moest men dergelijke Scheepen zonder verdere omftandigheden laten zinken. Want het houden der quarantaine bewijst enkel, dat de manfchap op zich zelve gezond is; doch niet, dat de lading of fchip geen vermogen hebben, om te befmetten.

17.) Is de Pest en alle gevaar voorbij, zijn ook in de Hospitalen geene zieken meer aanwezig; dan worden alle de bedden als mede alle gereedſchappen, die eenigzins geöordeeld worden vermogend te zijn om de beſmetting te verbreiden, enz. verbrand; de gebouwen gedurende verſcheiden weeken door de zieken-oppasſers berookt en gelucht, en alle perſonen tot het Hospitaal behorende in de quarantaine-inrichting bezorgd.

18.) Zyn alle de perſonen van het Correſpondentie-Bureau, Quarantaine-Hospitaal en van het Militair Cordon gezond gebleven; alsdan blyven dezelve nog omtrent drie weeken op hunne posten, en gaan dan naar de plaats hunner beſtemming; van de militairen blijft uit voorzigtigheid nog eene Obſervatie-Linie terug, doch welke van tijd tot tijd kan afgelost worden.

Ik kan mij voorſtellen, dat de hier gemaakte voorſlagen menigeen te geſtreng en te hard; menigeen te omſlagtig, wijdlopig en kostbaar, en velen — in zo verre ik menſchenkennis heb — welligt zelfs onnodig, of te overdreven voorzichtig, ſchijnen zullen: doch het laatſte is ſlegts van de weinig of niet onderrigte te vrezen, welke zeker altijd helaas! op verre na het grootst gedeelte uitmaken.

En hoe onbegrijplijk groot de wispelturigheid en zorgeloosheid bij dit ſoort van menſchen in alle gevallen is, inzonderheid wat tot behoud van hunne gezondheid betrekking heeft, ondervinden voornaamlijk de geneesheeren, welke niet

al-

alleen dagelijks met de ongerijmdfte vooroordelen, maar ook met de ongevoeligheid en wederfpannigheid van den groten hoop tegen alle, tot deszelfs phijfiken welftand ingerichte, maatregelen te kampen hebben. Om dit met voorbeelden te ftaven, behoef ik flegts uit duizenden één voorbeeld aan te voeren: naamlijk de hinderpalen, welke overal aan de *Behoedpokinënting* in den weg gelegt worden, kan hiertoe tot genoegzaam bewijs ftrekken. Doch gelukkig heeft deze grote meerderheid geene ftem met opzigt tot de Medisch-politieke wetgeving. Hoe weldadig in tegendeel goede inrichtingen, indien zij ook eenigzins laat bij de hand genomen, flegts met ijver en kragt doorgezet, en met derzelver gehele vereischt wordende uitgeftrektheid in het werk gefteld worden, zich zelfs dan nog op zulke plaatzen betonen, waar de Dood reeds zijne verfchrikkelijke fakkel zwaaijt, mogen de nieuwfte openlijke berigten uit Cadix getuigen; men berigt ons namelijk, dat ditmaal de geele Pest aldaar op verre na niet zoo kwaadaartig was, en na evenredigheid niet zoo vele menfchen wegraapte, dan in het jaar 1800, en in de andere Steeden der zuidelijke Kust van Spanje, dewijl de overledenen, het garnifoen medegerekend, het getal van 70 dagelijks nooit te boven ging, en tot den 25 October over 't algemeen flegts omtrent 3000 menfchen ftierven, hetwelk met opzigt tot zulk eene kwaadaartige en in zulk eenen hogen graad befmettende ziekte, zo wel als op eene bevolking van 30—40000 menfchen, zeker weinig kan gezegt worden te zijn.

Maar

Maar gelijktijdig wordt ook deze geringe ſterfte voornaamlijk de beraamde goede inrichtingen toegeſchreeven, dewijl men de zieken zorgvuldig van de gezonden afſcheidde; dezelve behoorlijk door lieden liet oppasſen, welke de ziekte reeds doorgeſtaan hadden; nieuwe Hospitalen oprichtede, en over 't algemeen alles nauwkeurig en met nadruk ten uitvoer bragt. Hoe nu, als in *Cadix* reeds vooraf alle inrichtingen waren in 't werk geſteld geworden, of als men zelfs reeds van te voren alle maatregelen tot het tegenhouden van deze pest verordent hadde, kan men dan wel nog een oogenblik in twijfel trekken, dat alsdan deze Worgengel in het eerſte geval nog veel minder Slagtöffers gemaakt zoude hebben, en in het twede deze ſtad in 't geheel verſchoont gebleven zijn?

Maar daar en tegen zullen zich ook, zoo ik mij vleije de verlichte Staats-Beſtuurders en diegeenen mijner ambtgenoten, welken het welzijn en de gezondheid hunner medemenſchen zoo na aan het hart ligt, als ik het wenſche, op het, door mij veronderſtelde geval, van de noodzaaklijkheid der voorgeſlagene maatregelen overtuigen, en dezelve hunner behartiging waardig keuren.

Ten minsten hope ik, dat zij, indien het ook — gelijk ik hartelijk wenſche — nimmer zoo verre zoude komen, dezelve ten uitvoer te moeten brengen, mijnen ijver voor de algemene Welvaart niet miskennen, het welk ook de ſtrelendſte beloning voor mijne moeite zijn zoude. Ook zal men mij gaarne toeſtemmen, dat, indien men mijne voorſlagen in

tijds

tijds eener ernſtige overweging waardig keurt, ons de vijand op geen tijdſtip onverwagt zoude kunnen overvallen, en wij alsdan niet in de treurige noodzaaklijkheid gebragt worden, ons aan denzelven op genade en ongenade prijs te geven. Zoo lange de geele Pest nog op dien afſtand blijft, waar zij thans hare verwoesting den teugel viert, kunnen zich de gezamenlijke bewoners der frankiſche Kreitslanden bij de proviſionele maatregelen gerust ſtellen, welke de voortreffelijke algemene Kreitsvergadering te Neurenberg op den 30 Nov. openlijk bekend gemaakt heeft, en welke wezenlijk reeds op het nadruklijkſte in werking gebragt worden.

En zeker zal ieder Inwoner der genoemde ſtad en landen, als ook ieder menſchenvriend nevens mij, voor dezelve, wegens die wijze voorzorg met de gevoeligſte dankerkentenis doordrongen zijn.

Ik deele hier deze verordening in haar geheel mede, zo wel om dezelve nog meer algemeen bekend te doen worden, als ook wegen hare doelmatigheid en gewigt, en om mooglijk eenige aanmerkingen, welke ik mij misſchien hier en daar veroorloven mogt, terſtond op hare plaats te kunnen bijvoegen:

FRANKISCHE KREITSVERORDENING

over

de maatregelen, welke voorlopig tegen de besmettende ziekte in Spanje en Italie te nemen zijn.

De algemene frankische Kreitsvergadering houdt het voor één van derzelver heiligste pligten, op de hoogst gevaarlijke ziekte, welke, onder de benaming van geele Koorts, reeds een groot gedeelte der landen aan de spaansche Kust verwoest, en zich onlangs tot *Livorno* in het Koningrijk *Hetrurien* uitgebreid heeft, zijne gehele aandagt en werkzame zorg te bepalen.

De frankische Kreitslanden hebben wel, naar alle menschelijke inzigten, tot hiertoe nog geen het minste waarschijnlijk gevaar te vrezen. De magt en de waakzaamheid der voor ons liggende vreemde Staaten, welke Italien van Duitschland scheiden, de reeds beraamde maatregelen van eenige duitsche, of aan Duitschland grenzende hooge Regeringen — de Paltzbeijersche, de vrije Rijksstad *Augsburg* en Helvetische Cantons — schijnen, in verband met de thans invallende koudere weersgesteldheid, voor het tegenwoordige deze Landen den hoogsten graad van veiligheid te verzekeren.

Edoch de mooglijkheid des gevaars is door alle deze groote waarschijnlijkheden nog niet uitgesloten, en zo veel is gewis, dat slegts door *vroegtijdige* waakzaamheid, en *tegenhoudende*, *ver-*

vermenigvuldigde in *verbandſtaande maatregelen*, *voor het tijdpunt des aannaderenden gevaars*, die graad van gerustſtelling kan verkregen worden, welke vooral vereischt wordt, zo om den loop der maatſchappijelijke gezelligheid in deszelfs nuttigen voortgang te onderhouden, als, in de oogenblikken eens werklijken gevaars, dat koelbloedige en wijze ſtandpunt te kiezen, zonder 't welk een op zich zelfs reeds groot kwaad, altijd nog eene vreesachtiger gedaante aanneemt. Buitendien zijn de ontelbare wegen, door middel van welke zich de beſmetting kan uitbreiden, bijkans niet te berekenen. Iedere invallende zagtere weersgeſteldheid kan de kiemen derzelve meerder ontwikkelen, en wanneer ook gedurende dezen winter, de ziekte, zelfs in die vreemde gewesten, waar ze het eerst uitgebroken is, geheel zoude nalaten, heeft men deswegen nog gene waarborg voor het volgend Jaar, dat zij niet weder zoude kunnen uitberſten; gelijk, helaas! de treurige voorbeelden in *Noord-Amerika* en *Spanje* maar al te zeker bewezen hebben.

Deze gewigtige beſchouwingen, en zijne wettige beſtemming voor oogen houdende, heeft het *algemene frankiſche Kreits-convent zich verpligt* gezien, niet alleen aan zijne hoogst en hooge committerende Landsſtenden die voorſtellen te doen, welke door een doelmatige ſamenwerking aller kragten en inzigten vermogend zullen zijn, de volkomenſte gerustſtelling voor de toekomst te verſchaffen; en waar van ver-

 vol-

volgens de resultaten in der tijd bekend gemaakt zullen worden, maar daarenboven ook nu *terstond* de navolgende *voorbehoedende Verordening* te geven, en derzelver strenge, zorgvuldige en nauwgezette opvolging van het oogenblik der publicatie af, te gelasten, uit kragte der aan denzelven in dusdanige dringende gevallen, voor de algemene zekerheid, toegekende wettige bevoegdheid:

1) Alle vreemde en reizende Personen van hoogere Clasſen, die met wagen of paarden reizen, moeten door de beambten en overigheidspersonen op de Grenzen van den frankischen Kreits tegen Zuiden en Westen worden gevraagd, naar de plaatzen, van welken zij komen, en naar hunne laatste verblijfplaats, alsmede tot het vertonen van hunne paspoorten in het algemeen, en der gezondheids-paspoorten in 't bijzonder, aangehouden worden. Indien zij zich niet kunnen wettigen, of eenige gegronde verdenking tegen dezelve ontstaat, moeten zij zonder verder omstandigheden worden afgewezen.

2) Haastig reizende Couriers, die van verdachte streken komen, verdienen eene bijzondere oplettenheid; en hoewel het uiterst zelden het geval zijn zal, dat zich dezelve niet zouden kunnen legitimeren met de vereischte attesten, zoo moeten dezelve toch, indien zich aan deze legitimatie een aanmerklijk gebrek ontdekte, onderrigt worden, dat zij, of op dezelfde Route, langs welke zij gekomen zijn, weder terugreizen, of op de Grenzen zoo lang vertoeven, tot dat de hoogere Lands Regering

ring van dien omtrek over het verder voortzetten hunner Reize, door den frankifchen Kreits, beflist heeft. In welk laatfte geval derzelver goederen, de Depeches uitgezonderd, op eene afgelegene plaats bewaard moeten worden. (*)

3) Van de reizende Kooplieden, die uit *Italien* en *Spanje*, of van de Italiaanfche of Zwitferfche, op de Italiaanfche en Spaanfche Grenzen bijgewoonde Misfen en Jaarmarkten terugkomen, moet onbepaald de volle Legitimatie afgevraagd worden, naamlijk: *dat op die plaats, van welke zij komen, volkomene gezondheid, gedurende den tijd, dat zij aldaar aanwezig waren en op hunne reize, plaats gehad hebbe, en dat zij geene andere, dan van die plaats komende, of reeds bij zich gehad hebbende goederen, met zich voeren*, bij gebrek van zulk getuigenis mag hun de reize door

(*) Een even zoo moeijelijk, als gevaarlijk punt! eigenlijk behoorde men de Couriers, die van de in verdagt zijnde plaatzen komen, geheel niet te laten pasferen. Is derzelver perzoonlijke tegenwoordigheid op de plaats hunner beftemming niet volftrekt noodzaaklijk, dan moeten zij terftond terug gewezen worden; maar hunne Depeches degelijk met Azijn doorgerookt en vervolgens naar derzelver beftemming worden bevoorderd. Maar is derderzelve perzoonlijke tegenwoordigheid aldaar volftrekt noodzaaklijk; dan moeten zij volgens de reeds gegevene voorflagen met betrekking tot de quarantaine behandeld worden. Na gehoudene quarantaine vervolgen zij hunne reize met nieuwe klederen, en zenden derzelver medegebragte klederen en misbare zaken, die ondertusfchen op eene afgelegene plaats bewaard wierden, van de grenzen, terug. Ook moeten derzelver gepermitteerde goederen en Depeches, die zij mede nemen, vooraf herhaalde keren zorgvuldig doorgerookt worden.

door den frankischen Kreits vooral niet toegelaten worden.

4) Om des te zekerder dit oogmerk te bereiken, moet aan alle posthouders, voerlieden, en alle eigenaars van paarden bekend worden gemaakt, dat hunne paarden en wagens zonder oogluiking zullen geconfiskeert, en zij bovendien naar omstandigheid, met eene geëvenredigde geldboete of aan den lijve gestraft zullen worden.

a) Indien zij eenigen vreemdeling hoegenaamd verder vervoeren, voor en al eer hij zich bij de overigheid van de plaats, op de grenzen, waar hij aankomt, behoorlijk vervoegd hebbe, en door dezelve zijne paspoorten geviseerd geworden zijn.

b) Dat hun onder dezelfde straf verboden wordt eenen anderen weg dan de gewoone post- of grootewegen met eenen vreemdeling te mogen passeren; of wel zelfs een reizend persoon onderweg van de eene naar eene andere pleisterplaats mede te nemen.

5) Bij bekende Duitschers, Vreemden en Kooplieden, die van eene ommiddelijk aangrenzende Rijkskreits komen, kan men zich met eene eenvoudige gezondheidspas van de overigheid hunner plaats vergenoegen, en hun ook dan, wanneer dezelve hadden verzuimd zich behoorlijk daarmede te voorzien, ondertusschen het verblijf op de grenzen onder deze voorwaarde veroorloven, dat derzelver bagage en goederen op eene eenzame en afgescheidene plaats bewaard worden, waartoe Kerken, Pakhuizen

en

en Gebouwen buiten het diſtrict de bekwaamſte zijn. (*)

6) Bekende landlieden, die, van de naaste grenzen der nabij gelegene Kreitzen, op de frankiſche Jaarmarkten met levensmiddelen aan de grenzen komen, behoeven voor eerst in 't geheel geene pas.

7) Aan vreemde perſonen van andere natiën, die te voet reizen, mag de ingang in den Frankiſchen Kreits vooral niet toegeſtaan worden, wanneer hunne paſſen niet voorzien zijn van alle bekende, aan deze verordening beandwoordende vereischten; en wanneer dezelven buiten de groote of postwegen op bijwegen betrapt worden, zullen zij als landlopers, naar de buitendien bekende Kreitswetten moeten behandeld en geſtraft worden.

8) Vreemde Pakdragers, van welk een aart ook; rondtrekkende kramers en Joden, die koopwaren met zich dragen; Olie- en Medicijn-verkopers, en in 't algemeen alle vreemde voetgangers, die goederen bij zich voeren, gewettigde en bekende Boden uitge-

(*) Kerken kan ik niet gevoeglijk tot dergelijke bewaarplaatzen aanprijzen, om dat die gewoonlijk geſloten blijven, en zich bij gelegenheid aldaar vele menſchen te gelijk verzamelen. Hoe ligt kan het geſchieden, dat een beſmettingsvonkje van zodanige bewaarde goederen terug blijft, en zich bij zulk eene verzameling, met de als dan daarin ontſtaande uitwaaſeming amalgameert, en vele menſchen gelijktijdig beſmet. Ik zoude derhalven de zolders van afgelegene en niet zeer bewoonde gebouwen tot dit oogmerk voorſlaan. Deze worden weinig bezogt en kunnen naderhand ook genoegzaam gelucht worden.

gezonderd, zij mogen met pasſen voorzien zijn of niet, moeten afgewezen worden; en als zij zich verzetten of wel op bijwegen met opzet in 't geheim zogten binnen te ſluipen, hunne bij zich hebbende waaren in het open veld terſtond verbrand worden; uitgenomen in het éénige geval, wanneer zulke lieden zich met eene eigenhandige requiſitie hunner onmiddelijk bekende overigheid, kunnen wettigen, waarin de oorzaak hunner reize en het getuigenis der onſchadelijkheid van derzelver goederen is opgegeven.

9) Handwerksgezellen mogen ſlegts dan doorgelaten worden, wanneer zij, van de nabij gelegene Kreitſen, pasſen en getuigſchriften hebben, die niet ouder zijn, dan veertien dagen.

10. De viſitatien en legitimatiën, die op de grenzen van den Kreits ondernomen, of voltrokken worden, benemen aan de Overheden binnen 's Lands, voornaamlijk in geſlotene plaatſen en ſteden, de bevoegdheid niet, *nog eenmaal* de viſitatie af te eiſchen; veel eer worden dezen, op *hunne verpligting* opgeroepen, om, uithoofde van het groot gevaar, dat hun, en door hen de rondom liggende landſtreken zoude wedervaren, zich eene, in den geest dezer verordening pasſende ſtrengere oplettendheid en waakzaamheid tot eene wet te maken.

11) Betreffende de koopwaren en goederen, van welken aart die ook zijn: alle ruwe en verwerkte ſtoffen, van dieren en planten afkomſtig, voeren altijd meer of min het gevaar van te beſmetten bij

zich;

zich; voornaamlijk dierlijke wol, katoen, en alle daar uit vervaardigde goederen; bontwerk, huiden, inzonderheid niet gelooijden, enz.; en wanneer dit ook al bij fommigen geheel niet, of flechts in een geringen graad, het geval ware, b. v. zijde, fruit, graanen, enz. zoo kunnen zich toch de kiemen der befmetting hegten aan die dingen, waarmede dezelve ingepakt zijn b. v. vaatwerk, matten, manden, ftroo en linnen, en zich eerst na vervolg van tijd ontwikkelen: ja 'er zijn gevallen mooglijk, dat goederen *de plaatfen der eerfte ontlading geheel niet befmetten*, maar wel, *zeer ver afgelegene*, alwaar zij ontladen, gebruikt en verwerkt worden; en over het algemeen heeft de gefchiedenis van alle befmettende Ziekten van *alle tijden* en *alle volkeren geleerd*, *dat zij zich grootendeels flegts door het verzenden der koopwaren verfpreid hebben*; derhalven worden met betrekking tot dit onderwerp de navolgende zeer *ernftige en met het algemeen welzijn in het nauwst verband ftaande maatregelen* vastgefteld:

A) *De invoer van alle foorten van Wol, Katoen, Huiden, Bonten, die in Spanje, Italie, de Franfche Westindifche Eilanden, of in het Zuidelijke gedeelte van Amerika geteeld zijn, of van daar komen, en alle uit deze ftoffen gefabriceerde goederen*, welken uit die ftreeken herwaarts worden verzonden, of aldaar verwerkt zijn, 't zij dezelve dan ook uit de eene of andere waereldftreek van 't *zuiden* of *noorden* herwaarts getransporteert worden; kort of lang aldaar gelegen, quarantaine door-

ge-

geſtaan hebben of niet; *wordt van het oogenblik dezer Publicatie af volſtrekt verboden*; en iedere Overheid gelast, zulke goederen, nevens de wagens, waarop dezelven geladen zijn, bij overtreeding, terſtond op afgelegene plaatſen, in de vrije lucht te doen verbranden, en die perſonen, welke zich daarmede bezig gehouden hebben, op afgeſcheidene plaatzen, vier weeken lang, eene ſtrenge quarantaine te doen houden, en de paarden of dieren, welken tot het vervoeren gebruikt zijn geworden, eerst door de zelfde perſonen met azijn en berookingen te laten reinigen.

B) Alle de genoemde ſoorten van goederen, wanneer dezelven in andere, dan de reedsgenoemde Landen geteeld en verwerkt zijn geworden, b. v. Macedoniſche Wol, Levantſche Katoen, Italiaanſche Zijden Stoffen,) die niet in *Toskanen* zijn vervaardigd) hungaarſche Huiden, kunnen dan alleen ingevoerd worden, wanneer dezelve over *Triëst*, *Venetiën* en *Weenen* komen, en voorzien zijn van legale *gezondheids attesten* (fede di Sanita) door de quarantaine-officieren en overheden, aldaar uitgegeven, waarop *baal voor baal* en *vat voor vat enkel geteekend* is.

C) Italiaanſche vruchten, en zijden ſtoffen kunnen van het Zuiden, Westindiſche verfwaaren, Suiker, Koffij en Spaanſche Wijnen, en ook materiaale goederen van het Zuiden en Noorden ingevoerd worden, wanneer van ieder Baal ſtuk voor ſtuk een attest der Overheid van de plaats, waar dezelven geladen en verzonden zijn, is vertoond:

a)

a) Dat de eerſten uit de Italiaanſche Republick, *Liguriën* en *Tijrol* komen, ook aldaar geladen. geteeld, en verwerkt geworden zijn.

b) Dat de West-Indiſche in dier voege geoorloofde artikelen daarentegen te *Breemen*, *Hamburg*, *Maagdenburg*, enz. verpakt en uit de aldaar aanwezige Magazijnen verzonden zijn.

D) De goederen van de tot C. beſchrevene ſoort, *uit Zwitſerland komende*, kunnen alleen dan ingevoerd worden, wanneer met *attesten der Overheid* aangetoond is, *dat zij ſlegts door Zwitſerland heen gevoerd*, maar niet *in de aldaar aanwezige Landquarantaine bewaard zijn*, en nog bovendien medebrengen de attesten der plaatzen, *van waar zij oorſpronglyk komen.*

E) Indien, het welk men echter niet verwagt, door eenige verſtandhouding buitenslands, eenige Baal, Vat of iets dergelijks, onder den naam van *bijgepakte waaren*, nog iets anders bevattede, ware het ook ſlegts het allergeringſte, dat niet in de attesten, Pasſen en Certificaten uitdruklijk vermeld ſtonde, *dan is de gehele lading des Eigenaars verloren, en moet dezelve zonder eenige genade verbrand worden*; en hun, die *willens* en *weetens* en *opzettelijk* tot het verzwijgen van den eenen of anderen ſchadelijken invoer bijdragen, of daartoe aanleiding gegeven hebben, moet bekend zijn, dat de algemene Rijkswetten op een bedrog, waardoor de welvaart en het leven van allen in gevaar gebragt wordt, den dood of eene aan dezen geëvenredigde lijfſtraf geſteld hebben.

F)

F) Daar nog inzonderheid van de ontelbare veranderingen, die met oude klederen en huisraad van allerhande ſoort geſchieden, het allergrootſte gevaar te vreezen is, zoo mag van nu af:

a) Geen handel met oude klederen en vodden buiten de plaatſen, waar zij thuis behooren, meer gedreeven,

b) Dezelven mogen onder geene voorwaarde; en

c) Nog veel minder door handeldrijvende Joden *in- of uitgevoerd worden*; en

d) Alle ſtukken van buitenslands, door ervenis verkregen en in meubilen beſtaande, zij mogen komen van waar zij willen, kunnen in de Frankiſche landen voortaan niet meer worden ingevoerd; ten zij, *dat dezelve vooräf aan de plaatslijke Overheid met deugdlijke attesten zijn aangegeven, en door die Overheid eene bijzondere toeſtemming tot den invoer werd verleend.*

Iedere overtreding zal en moet, door de gemelde Overheid, met oogenbliklijke vernieling der genoemde artikelen geſtraft worden.

G) Ten einde echter alle zodanige bijzondere perſonen, welken zich met Koophandel, van welke ſoort ook, onledig houden, zo wel in perſoon als eigendom, tegen ieder gevaar te beveiligen, (gelijk zij volgens hunnen pligt doen moeten,) zoo worden dezelven zoo als ook alle de overige Inwoners, die goederen &c. van buitenslands verwagten, hierdoor gelast, *terſtond na de Publicatie dezer ververordening bij hunne reſpective Overheden aantegeven*,

wan-

wanneer en op welken tijd zij hunne Goederen en Koopmanſchappen verwagten, langs welk eenen weg, en onder hoedanige maatregelen van veiligheid; en zal hun als dan volgens de bepalingen, welken door deze verordening zijn gemaakt, van de binnenlandſche Overheid berigt gegeven worden, of zij de aangegevene Goederen en Koopmanſchappen *al* of *niet* mogen laten inkomen.

H) Alle Amptenaars en civiele Overheden moeten na Publicatie dezer verordening aan de Voerlieden, buitenslands gaande, om Goederen en Koopmanſchappen aantebrengen, het moge van het Noorden of Zuiden zijn, bijzonder echter aan die in de Handelſteden, bekend maken, dat zij geene goederen, hoe genaamd, zelfs niet van het geringſte gewigt, en de minſte betekenis mogen aannemen, wanneer niet ieder ſtuk afzonderlijk met de voorgeſchrevenen Overheids-pasſen en getuigſchriften tot den invoer gewettigd zij. *In geval van Contraventie zullen de paarden en wagens geconfiskeerd en de waar en koopmanſchappen, waarvoor zij alsdan verantwoordelijk blijven, vernield worden, en zij zelve nog bovendien naar omſtandigheid van zaken, nadruklijk in geld of lijfſtraffe vervallen.* En wanneer dezelve genoodzaakt zijn, onder weg, waaren aan kooplieden of andere perſonen binnenslands aftegeven, ook dan moet hetzelfde voorſchrift op zoodanig geval worden toegepast.

I) Daar het eindlijk mooglijk zijn kan, dat in Handel- en Koopſteden, of ten platten Lande bij

koop-

kooplieden reeds werklijk uit *Italiaanſche*, *Spaanſche*, *West-Indiſche*, of *andere Streeken komende Goederen* aanwezig zijn, die nog niet *gebruikt* en *onuitgepakt* daar ter plaatze liggen, en de ſchadelijke kiémen der beſmetting bevatten kunnen; zoo wordt hier mede aan alle Burgers en Inwoners, van welk eenen ſtand die ook zijn, onder de zwaarſte verantwoordlijkheid, met den dood en verbeurte van hun vermogen ten behoeve der hoogst en hooge Rijkskreitslanden, gelast, onmidlljk na de publicatie dezer verordening, hunnen reſpective Overheden op derzelver pligt en geweten, zonder eenig agterhouden, duidelijk aantegeven de goederen, door hun op dusdanige wyze ontfangen, *in welk geval dezelven ſlegts op afgelegene onſchadelijke plaatzen bewaard kunnen worden*; maar indien, het geen men echter, uit hoofde van de goede opinie, die men van de Ingezetenen van Frankenland heeft, voor onmooglijk houdt, dezelven, niettegenſtaande dit bevel, hunne waaren van de genoemde ſoort verbergen en hun woekerzugtig voordeel hoger achten, dan het leven van alle hunne medeburgers, en hierdoor, waarvoor de Voorzienigheid ons behoede! zelf eene gevaarvolle beſmetting doen ontſtaan; *zoo worden dezelven reeds vooraf tot alle pijnelijke ſtraffen vervallen verklaard, welke de wetten op zulk eene ſchriklijke daad ten allen tijde vastgeſteld hebben.*

K) voor het overige ſpreekt het van zelven, dat, wanneer, overeenkomstig dezer wet, werkelijk eene vernieling van Koopmanſchappen en andere

dere goederen voorgenomen moest worden, zulks niet door Tolbedienden, Dienaars der algemene veiligheid, zoude verrigt worden, maar door de Amptenaars der Rijksſtenden, welken de uitoefening van Recht en Politie op zodanige plaatzen is toevertrouwd.

12) Wat ten laatſten de aankomende Brieven en Paketten van buitens lands betreft, zoo mogen

a) geſlotene Brieven, Paketten en gedrukte openlijke Dagbladen uit *Livorne*, geheel *Toskanen* en *Spanje* op de Rijks-Post-comptoiren in den Frankiſchen Kreits *niet meer aangenomen worden.*

b) Daarentegen moeten van hen, welken de bevoegdheid daartoe is gegeven, hier van terſtond Notificatiën aan de duitſche Grens-post-Comptoiren gezonden worden, dat naamlijk voortaan ſlechts de geheel in azijn gereinigde, of in *Kruis-couverten*, uit de genoemde ſtreeken komende, of *niet verzegelde* Brieven toegelaten worden.

c) Kooplieden in tegendeel en andere uit Frankenland derwaarts correſponderenden, indien dezelven anders zulk eene gevaarlijke briefwisſeling voortzetten *moeten*, wordt gelast, hunnen vrienden van dit bevel kennis te geven.

Wordende wijders op zware verantwoording geſteld, allen de zulken, die als tegenſtrevig, of ſlegts door eene meer ſtrafbare nalatigheid, dit wezenlijk gedeelte der *behoedende Maatregelen* zoeken te ontzenuwen.

De algemene Kreitsvergadering, terwijl zij zich

over-

overtuigd houdt, dat een nauwkeurig naarkomen dezer provifionele verordening, in verband met den toeftand en de overige betrekkingen van dezen Rijkskreits, reeds op zich zelven alles bewijze, wat het Publiek voor zijne zekerheid moge verwagten, belast hier mede alle plaatslijke Overheden, grens- en tol-amptenaren, en in het algemeen allen en een iegelijk der Magiftraats-onderhorigen; aan welken in dezen Kreits de zorg voor de algemeene zekerheid, orde en welzijn is toevertrouwd, en maakt het hun tot derzelver bijzonderen pligt, aan de naarkoming van dit bevel de behulpzame hand te lenen, als mede ook derzelver onderhorigen daartoe aantemanen, en de naburige overheden, in de aangrenzende Reikskreitfen door mededeling dezer verordening te verzoeken, om ook van hunne zijde aan onze vaderlandfche pogingen te gemoet te komen; zullende iedere nalatigheid van dezen pligt jegens de hoogst- en hooge Kreitsftenden, de nadruklijkfte verantwoording en ftraffen ten gevolge hebben, door de wetten reeds genoegzaam verordend, op het niet naarkomen van pligten, door de Overheid voorgefchreven in die gevallen, in welken het algemeen welzijn en zekerheid gevaar lopen. Voor het overige berust het in de magt en de wijsheid der hoogfte en hooge Stenden, door wier onmiddelijke bevelen en inftellingen alleen de nadruklijkfte activiteit kan bevorderd worden, en in het vermogend gevoel van zelfbehoud, de grootfte waarborg voor de gelukkige uitwerking de-

dezer provifionele verordening, bij welke in 't vervolg nog zodanige bijlagen gevoegd zullen worden, als tijd en omftandigheden mogten nodig maken. (*)

Signatum NEURENBERG *de algemene Frankifche Kreitsvergadering*; den 30 November. 1804.

Eindelijk eifche ik hiermede alle mijne eerbiedwaardige amptgenoten plegtig op, dat zij

1) De hier gemaakte voorflagen op het nadrukkelijkst toetfen; en indien zij daarin mogelijk eene ondoelmatigheid ontdekken, zulks openlijk bekend maken, en hunner refpective hooge Regeringen krachtdadiger, en ten opzigte der uitvoerbaarheid aanprijzenswaardiger en doorgaans meer naauwkeurig famenhangende voorflagen voordragen.

2) Insgelijks dat zij die behandeling dezer ziekte, welke zij, door eene zorgvuldige vergelijking en beproeving der methoden, van welken zich zo wel de Amerikaanfche en Engelfchen, als de overige Eu-

(*) Het zij mij hier nog geoorloofd, den wensch te mogen uiten, dat de voortreffelijke Kreitsvergadering hare wijze voorzorg ook daar henen moge richten, dat de Voerlieden en Pakkers, welken tegenwoordig met het op- en afladen van verdagte goederen moeten omgaan, al zijn dezelve ook met geruststellende getuigfchriften voorzien, niet met dezelfde klederen, in welken zij hun werk verrigten, onder andere menfchen, inzonderheid in herbergen, verkeren, gelijk zulks gewoonlijk na geëindigd dagwerk pleegt te gefchieden; maar vooraf andere klederen aantrekken, en die klederen op eene afgelegene luchtige plaats nederleggen, en zich zelven zorvuldig reinigen.

Europeaanſche geneesheren tot genezing bedienden, bevonden hebben de zekerſte en beste te zijn, hunner Regeringen uitvoerig mededelen, ten einde deze als dan in ſtaat geſteld worden, dezelve aan hare gezamenlijke Stads- en Diſtrict-Doctoren, als rigtſnoer hunner behandeling bij het ziekbed, aantebevelen, en ter algemene kennis van het Publiek te kunnen brengen; op dat deszelfs verſtandigſte gedeelte, in het treurig geval, wanneer naamlijk deze pestaartige ziekte zich uitbreiden, en het ten laatſten mogelijk aan een genoegzaam aantal van geneesheren zoude ontbreken, den zieken met goeden raad kunnen bijſtaan.

